

חזון ישראל 15 – קפיצת מדרגה בפריפריה

הפוטנציאל הטמון בפריפריה: נכסים אזוריים

פיתוח הפריפריה הגיאוגרפית של ישראל היה מאז ומעולם יעד מרכזי של הציונות ושל מדינת ישראל. ואולם, למרות עשורים רבים של השקעות עתירות משאבים, לא צומצמו הפערים הכלכליים והחברתיים בין הפריפריה למרכז במידה ניכרת. מצב זה אינו גזירה משמים: ביכולתם של אזורי הפריפריה בישראל לשגשג ולמשוך אליהם תושבים ועסקים.

לשם כך, נדרש שכלול באסטרטגיית הפיתוח של ישראל. מכון ראות, בשיתוף עם שותפות 2000 של הסוכנות היהודית, אלכא ג'וינט ישראל ומכון פרקסיס, מציעים להוסיף נדבך נוסף. נדבך זה יתמקד במימוש הפוטנציאל הלאומי והגלובלי הטמון בנכסים הייחודיים המצויים באזורי הפריפריה הגיאוגרפית של ישראל. אסטרטגיה דומה מנחה גם את מדיניות הפיתוח האזורי של ה-OECD ואומצה לאחרונה גם על ידי מדינות האיחוד האירופי.

מהו, אם כן, אותו פוטנציאל? מדובר באיכויות מקומיות - כגון היסטוריה ומורשת, טבע ונוף או אקלים - הנטועים באזור ואינם ניתנים להזזה בקלות. נכסים מסוג זה הפכו ליתרון בעולם גלובלי בו קיים דמיון רב בין הכלכלות הלאומיות, ובו הון אנושי, סחורות וידע נעים בקלות ממקום למקום. יתר על כן, אותן איכויות מקומיות עשויות להתחבר למגמות עולמיות חזקות וקבועות, כגון שינויי האקלים, הזדקנות האוכלוסייה או התרחבות המדבריות.

ישראל כבר השכילה בעבר למנף נכסים ייחודיים ליצירת יתרון יחסי גלובלי. לדוגמה, תעשיית ה-ICT שנבנתה בישראל בתחילת שנות ה-90, התבססה על ההשקעה העצומה והידע שהצטבר במערכת הביטחון – בדיוק בתקופה בה העולם היה צמא למומחיות בתחום זה.

גם ברמה האזורית ישנם נכסים שעשויים להוות מנוף לצמיחה מהירה ובת-קיימא, תוך מענה לצורך עולמי. זאת כיוון שישאל, על אף קוטנה, היא אחת המדינות המגוונות בעולם מבחינה גיאוגרפית ודמוגרפית. כך למשל, האקלים באזורי הבקעה והערבה מאפשר קידום חקלאות מתקדמת, בעוד שאתגר המדבור בנגב מאיץ פיתוח טכנולוגיות חדשות. לכל אלה ואחרים ביקוש בשוק הגלובלי.

בישראל נכסים אזוריים ייחודיים בעלי פוטנציאל גלובלי בלתי ממומש

נכסים אזוריים בגליל המערבי

'המעבדה האזורית' בגליל המערבי, מיוזמתם של מכון ראות, שותפות 2000 ורעיה שטראוס-בן דרור ובהובלתה של חברת פרקסיס, כבר זיהתה מספר נכסים ייחודיים לאזור באמצעות כינוס מפגשי יזמים מקומיים בתחום הכלכלי, החברתי, הסביבתי והמוניציפאלי. היזמים תיארו את הפוטנציאל הגלובלי הטמון לדעתם באזור, הצביעו על שילובים אפשריים בין מיזמים וכן על חסמים המגבילים את הפיתוח באזור.

© כל הזכויות שמורות ל-

אחד הנכסים הבולטים שזוהו הוא המומחיות המקומית בתחומים הקשורים בקידום אורח חיים בריא. בגליל המערבי מצוי ידע רב בנושאים כגון ייצור שמן זית, גידול צמחי מרפא, מזון טבעי ורפואה טבעית. מומחיות מקומית זו, יחד עם פוטנציאל תיירות רב, עשויים להפוך את האזור לשחקן משמעותי בתעשיית ה-wellness העולמית, המגלגלת מאות מיליארדי דולרים בשנה.

באופן זה עשוי האזור להתמחות בפיתוח טכנולוגיות, שירותים, מוצרים ותיירות מרפא הקשורים לקידום אורח חיים בריא לאנשים בריאים, ולהתחרות באזורים אחרים בעולם המתמחים בזירה זו, דוגמת האלפים השווייצריים, הטירוולים האוסטריים ומרכז פינלנד.

המדיניות הנדרשת: כיצד למנף נכסים אזוריים?

לאורך השנים, המדיניות הממשלתית התמקדה בהעברה של פעילות כלכלית, הון ומקומות עבודה ממרכז הארץ לפריפריה. מדיניות זו נשענה על תפיסה הרואה את הפריפריה כחוליה חלשה, נטולת מנועי צמיחה כלכליים מקומיים ולכן זקוקה לסיוע מן החוץ. ואולם, כאמור, שילוב יצירתי בין נכסים אזוריים יאפשר לבסס מנועי צמיחה עצמאיים באזורי הספר של המדינה.

בהקשר זה, חשוב להדגיש כי אין תחליף למעורבות ממשלתית: על הממשלה לספק מענה להשקעות החסר באזורי הפריפריה, ובעיקר בתחומי התשתיות, החינוך והבריאות. בד בבד, על הממשלה לפעול באפיקים נוספים דוגמת התאמת כלי מדיניות או מוסדות (כגון מכללות אזוריות או סניפי מט"י), כך שיעודדו חדשנות המבוססת על הנכסים האזוריים.

מרכיב הכרחי במעורבות הממשלתית הוא עידוד התארגנויות אזוריות ברחבי הארץ. התארגנות אזורית נועדה לשלב כוחות ומנהיגות 'מלמטה למעלה' (Bottom-Up) על מנת לזהות נכסים ייחודיים לאזור, לרתום שותפים רלוונטיים, להצביע על סדרי עדיפויות ועוד. היא כוללת את בעלי העניין השונים באזור, ובהם יזמים, רשויות מקומיות וארגוני מגזר שלישי.

בהקשר זה יש לציין את ההתארגנות האזורית בגליל המערבי. להתארגנות זו שני פנים:

- **'אשכול הגליל המערבי'** – תאגיד רב-רשותי שהוקם על ידי מספר רשויות מקומיות יהודיות, ערביות ודרוזיות, בתמיכה של משרד הפנים ושל אלכא ג'וינט ישראל, במטרה להביא לשיפור רמת ואיכות החיים באזור.

- **'שולחן אזורי'** – כחלק מפעילות 'המעבדה האזורית' בגליל המערבי, הוקם 'שולחן אזורי' ברשות מר דוד לרון. שולחן זה עוסק ברתימת בעלי העניין, בגיוס התמיכה והמשאבים הנדרשים, ובקידום היזמויות הרלוונטיות לסיפור האזורי.

מכון ראות צופה כי בעתיד אזורים נוספים בארץ ירתמו לתהליך דומה ויגבשו, תוך גיבוי ותמיכה ממשלתית, חזון ארוך טווח בראייה גלובלית.

מכון ראות

מכון ראות הוקם בשנת 2004 כדי להשפיע השפעה מהותית, משמעותית ומתמשכת על עתידם של מדינת ישראל והעם היהודי ברוח החזון של מדינה יהודית, דמוקרטית ומשגשגת. במסגרת זאת, מכון ראות שואף:

- להשפיע על סוגיות שהן מרכזיות לעתיד המדינה, לביטחונה ולשגשוגה.

- להכשיר קבוצה של אנשים לעמדות של מנהיגות אסטרטגית במרחב הציבורי היהודי והישראלי.

- לפתח מודל ארגוני חדשני שמתמחה בעיצוב מדיניות במאה ה-21.

בתחום הכלכלי חברתי מכון ראות מקדם את חזון ישראל 15 שקורא להפוך את ישראל לאחת מחמש עשרה המדינות המובילות באיכות החיים של תושביהן. חזון זה מנחה את עבודת הצוותים הכלכליים חברתיים במכון בארבע השנים האחרונות.

© כל הזכויות שמורות ל-